

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ВОСТРЯКОВА ВАЛЕНТИНА ЮРІЇВНА

УДК 330.341.1: 005.591.6:005.96:655.1/.3(043.3)

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами видавничо-поліграфічних підприємств України)**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Рєпіна Інна Миколаївна
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри економіки підприємств

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Галиця Ігор Олександрович
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
завідувач кафедри економіки та менеджменту підприємства

кандидат економічних наук, професор
Смоляр Любов Гаврилівна
ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів»
завідувач кафедри менеджменту та інновацій

Захист відбудеться «__» жовтня 2016 р. о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.03 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розіслано «__» вересня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

А.В. Федорченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні умови функціонування та розвитку вітчизняних підприємств характеризуються високим рівнем нестабільності, жорсткими умовами конкурентної боротьби та зростаючими викликами до забезпечення їх динамічності, життєздатності та протиевропійності, що вимагає використання нових підходів до організації та ведення підприємницької діяльності. В останні роки в конкурентній боротьбі спостерігається тенденція зміни акцентів з площини конкуренції товарів та послуг на конкуренцію моделей управління. Виникає необхідність переосмислення чинників забезпечення прискореного економічного розвитку на мікро- і макrorівнях на інноваційних засадах, зміни масштабів і структури виробничих процесів, суттєвого підвищення конкурентоспроможності підприємств та впровадження в їх діяльність прогресивних бізнес-моделей та управлінських інновацій. Крім того, ефективне управління підприємствами, які за умов сучасної відкритої інформаційної та глобальної економіки перетворилися на складні економічні системи, актуалізує впровадження здобутків новітніх теорій, концепцій, методів та інструментів у практику інноваційного менеджменту.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження теоретичних і методичних підходів до розвитку підприємств на засадах активізації інноваційного підприємництва, забезпечення вищої ефективності та результативності інноваційних процесів за умов їх нелінійного перебігу та застосування принципів відкритих інновацій, розробки релевантного методичного інструментарію обґрунтування відповідних програм розвитку інноваційного потенціалу. Ця проблематика посіла важливе місце в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, серед яких: К.Фрімен, П.Друкер, Дж.Тіс, К.Кристенсен, Г.Мінцберг, Дж.Б. Куїнн, С.Гошал, Б.З.Мільнер, О.Б.Бутнік-Сіверський, І.О.Галиця, Н.П.Гончарова, С.М.Ілляшенко, І.А.Павленко, І.Л.Петрова, І.М.Репіна, Л.Г.Смоляр, Н.І.Чухрай, І.В.Федулова, та інші.

Незважаючи на ґрунтовність проведених досліджень, недостатньо опрацьованими як в теоретичному, так і в організаційно-прикладному аспектах залишаються питання щодо формалізації теоретичних і методичних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств, розробки методичного інструментарію його оцінювання, вирішення методичних питань вибору та обґрунтування моделі результативного використання інноваційного потенціалу суб'єктів підприємництва.

Актуальність і значущість окреслених питань зумовили вибір теми, визначили мету, завдання, об'єкт, предмет і логіку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами «Економіка, організація та результативність діяльності підприємств» (державний реєстраційний номер 0106U001802) і «Теоретичні, науково-методичні та прикладні засади ефективного функціонування і розвитку підприємств» (державний реєстраційний номер 0111U002614). У їх межах автором поглиблено теоретичний базис, методичний і прикладний інструментарій розвитку інноваційного потенціалу підприємства на засадах нелінійної моделі інноваційного процесу у динамічному середовищі функціонування.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних і методичних підходів до формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства на засадах нелінійного перебігу інноваційних процесів, а

також розробка прикладних рекомендацій щодо активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Для досягнення мети в роботі поставлено і вирішено такі наукові та прикладні завдання:

- узагальнити теоретичне підґрунтя інноваційних процесів на підприємстві у сучасному конкурентному середовищі та виявити напрями розвитку його інноваційного потенціалу;
- поглибити теоретичний базис визначення та методичний інструментарій оцінювання інноваційного потенціалу підприємства;
- проаналізувати сучасний стан інноваційних процесів в економіці країни та особливості розвитку видавничо-поліграфічних підприємств України;
- виокремити чинники впливу на інноваційну діяльність видавничо-поліграфічних підприємств;
- оцінити ефективність та результативність управління інноваційним потенціалом видавничо-поліграфічних підприємств України;
- розробити динамічну модель розвитку інноваційного потенціалу підприємств на засадах нелінійного перебігу інноваційних процесів;
- обґрунтувати алгоритм впровадження та реалізації програми результативного використання інноваційного потенціалу підприємства;
- розрахувати прогнозні значення ключових показників розвитку видавничо-поліграфічних підприємств після впровадження цільових інноваційних проектів.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів розвитку інноваційного потенціалу підприємств.

Методи дослідження. В основу дослідження покладено систему загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, сукупність гносеологічних підходів, що безпосередньо зумовлені поставленою метою та завданнями дослідження. При розгляді основних понять і категорій, що формують теоретичний базис дослідження, використано методи теоретичного узагальнення, аналогії та абстрактно-логічні. Економіко-математичні, статистичні методи і сценарний аналіз покладено в основу оцінювання ефективності діяльності підприємств, визначення масштабів і глибини процесів в галузі, розробки прогнозів змін фінансово-економічного стану підприємств в результаті впровадженні інноваційних проектів. Теорію категорій, методи моделювання і матричні методи використано при розробці інструментарію оцінювання складових інноваційного потенціалу; методи ранжування і ринкового порівняння використано для відбору показників і складання ренкінгу видавничо-поліграфічних підприємств.

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-законодавчі акти, дані Державної служби статистики України, монографії, наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених у межах досліджуваного проблемного поля, фахові наукові журнали, тези доповідей, тематичні дослідження, дані аналітичних і рейтингових агенцій, звіти міжнародних організацій, експертні оцінки, фінансова та управлінська звітність підприємств, дані офіційних сайтів у мережі Інтернет, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці методичних підходів до формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Найсуттєвішими результатами дослідження, що формують наукову новизну і виносяться на захист, є такі:

вперше

- обґрунтовано динамічну модель розвитку інноваційного потенціалу підприємства, яка базується на засадах нелінійного перебігу інноваційних процесів і передбачає гуманізацію інноваційного чинника економічного зростання шляхом забезпечення відповідностей між інноваційними ресурсами, інноваційними компетенціями, організаційними здатностями в інноваційній сфері та цільовими інноваційними проектами;

удосконалено:

- трактування інноваційного потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, є взаємозалежною сукупністю інноваційних ресурсів, інноваційних компетенцій і організаційних здатностей підприємства в інноваційній сфері, які використовуються для здійснення його цілеспрямованої інноваційної діяльності через послідовну реалізацію цільових інноваційних проектів із урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників;

- класифікацію методів оцінювання інноваційного потенціалу підприємства шляхом уведення дуальних ознак: наукового підходу (структурно-функціональний, процесний, поведінковий та інтегральний) до визначення інноваційного потенціалу та групування методів його оцінювання (визначення інтегрального показника; оцінювання ефектів (віддачі) від реалізації інноваційних проектів; порівняльні методи);

- методичний інструментарій оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу підприємства на основі аналізу середовища за допомогою системи галузевих ренкінгових індикаторів інноваційної активності та адаптації дескриптивного матричного методу аналізу бінарного співвідношення інноваційних ресурсів, інноваційних здатностей та інноваційних компетенцій, яка дозволяє розробляти на цій основі програми розвитку інноваційного потенціалу;

набули подальшого розвитку:

- типологія наукових підходів до визначення поняття «інноваційний потенціал підприємства», а саме виокремлено структурно-функціональний, процесний, поведінковий та інтегральний підходи, які базуються на використанні різних комбінацій базових понять, властивих окремим підходам, а саме: ресурси, здатності, можливості, компетенції, цілі і проекти;

- підприємницький аспект теорії інновацій у частині структуризації середовища формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства, яке складається із зовнішніх чинників - національної інноваційної системи, процесів забезпечення глобальної конкурентоспроможності та міжнародної інноваційної активності, макроекономічної ситуації, ділової активності та ефективності антикорупційних заходів в країні та внутрішніх - цілей інноваційної діяльності на підприємстві, стратегії інноваційного розвитку, портфелю інноваційних проектів, інноваційної культури та бізнес-моделі інноваційної діяльності;

- методичні підходи до обґрунтування програми розвитку інноваційного потенціалу підприємства на основі ідентифікації загальної стратегії діяльності, цілей інноваційного розвитку, виявлення інноваційних ресурсів, інноваційних компетенцій та інноваційних здатностей, а також ключових показників ефективності інноваційної діяльності;

- інструментарій оцінювання ефективності інноваційної діяльності на основі систематизації цільових індикаторів та очікуваних ефектів від використання інноваційного потенціалу підприємства та застосування спеціалізованих ключових показників ефективності щодо аналізу інноваційних ресурсів, інноваційних компетенцій, інноваційних здатностей та інноваційних проектів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні наукові положення дисертації доведено до рівня методичних розробок, що дозволяє використати їх у практиці управління розвитком інноваційного потенціалу видавничо-поліграфічних та інших підприємств промислового комплексу України.

Прикладні рекомендації призначені для широкого застосування на вітчизняних підприємствах, незалежно від характеру їх діяльності, форм власності, організаційно-правових форм, розмірів та ін. Універсальність комплексу розроблених рекомендацій підтверджується впровадженням методичних розробок і прикладних рекомендацій зокрема: керівництвом ТОВ «П'ятий елемент плюс» прийнято пропозиції щодо оцінювання результативності інноваційного потенціалу за допомогою ключових показників ефективності інноваційної діяльності (довідка №2/15 від 02.02.2015 р.); у діяльності ТОВ «Центр репро услуг» використано пропозиції щодо формування конкурентних переваг та розробки програми заходів стратегічного розвитку (довідка №1-Д від 11.01.2016 р.); на ДП «Державне видавництво «Преса України» прийнято програму розвитку інноваційного потенціалу підприємства (довідка № 201-423-к від 30.03.2016 р.).

Ключові положення дослідження знайшли своє відображення у навчальному процесі у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка та організація інноваційної діяльності» та «Інноваційний розвиток підприємства» (довідка від 16.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, отримано автором самостійно в наукових працях, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї і положення, які є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації доповідалися й обговорювалися на всеукраїнських і міжнародних наукових і науково-практичних конференціях: «Управління стратегічними змінами на підприємстві: концептуальні засади, методологія та практика» (м. Київ, 2005 р.); «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 2006 р., 2008 р., 2012 р.); «Економічна організація та економічна освіта: взаємообумовленість стратегій розвитку» (м. Київ, 2007 р.); «Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.); «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м. Донецьк, 2007 р.); «Інвестиційно-

інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (м. Ужгород-Мукачеве, 2015 р.); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2015 р.); «Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи» (м. Одеса, 2015 р.); «Стратегія підприємства: результативність за умов системних трансформацій» (м. Київ, 2015 р.); «Інноваційне підприємництво» (м. Київ, 2016 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертації опубліковано у 19 наукових працях загальним обсягом 5,2 д.а., з них: 1 – колективна монографія, 5 – статті у наукових фахових виданнях, 1 – у науковому фаховому виданні України, яке зареєстровано у міжнародних наукометричних базах, 12 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний обсяг роботи становить 169 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 38 таблиць на 27 сторінках, 22 рисунки на 13 сторінках, 9 додатків на 34 сторінках. Список використаних джерел містить 162 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію.

У **розділі 1 «Теоретичний базис та методичні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства»** досліджено типологію наукових підходів та запропоновано авторське визначення інноваційного потенціалу підприємства, узагальнено та класифіковано методи оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, структуровано середовище формування та розвитку його інноваційного потенціалу у контексті нелінійної моделі інноваційного процесу.

Аналіз системного взаємозв'язку між інноваціями, підприємництвом і конкуренцією показав, що інноваційний потенціал одночасно виступає складовою конкурентоспроможності національної економіки та способом управління розвитком окремого підприємства. На основі аналізу особливостей визначення, широти понятійно-категорійного апарату до визначення інноваційного потенціалу виокремлено статичний, до якого віднесено структурно-функціональний підхід, та групу динамічних підходів, а саме процесний, поведінковий та інтегральний. Інноваційний потенціал розглядається згідно: структурно-функціонального підходу як сукупність ресурсів підприємства або функціональних складових інноваційного потенціалу, які використовуються для здійснення інноваційної діяльності; процесного – як процес використання здатностей підприємства до реалізації можливостей розвитку на основі інновацій; поведінкового – як комплекс взаємопов'язаних ресурсів і здатностей до їх реалізації, для приведення у відповідність внутрішніх можливостей підприємства зовнішнім вимогам; інтегрального – як цілеспрямований процес реалізації можливостей розвитку на основі динамічного поєднання ресурсів і здатностей підприємства.

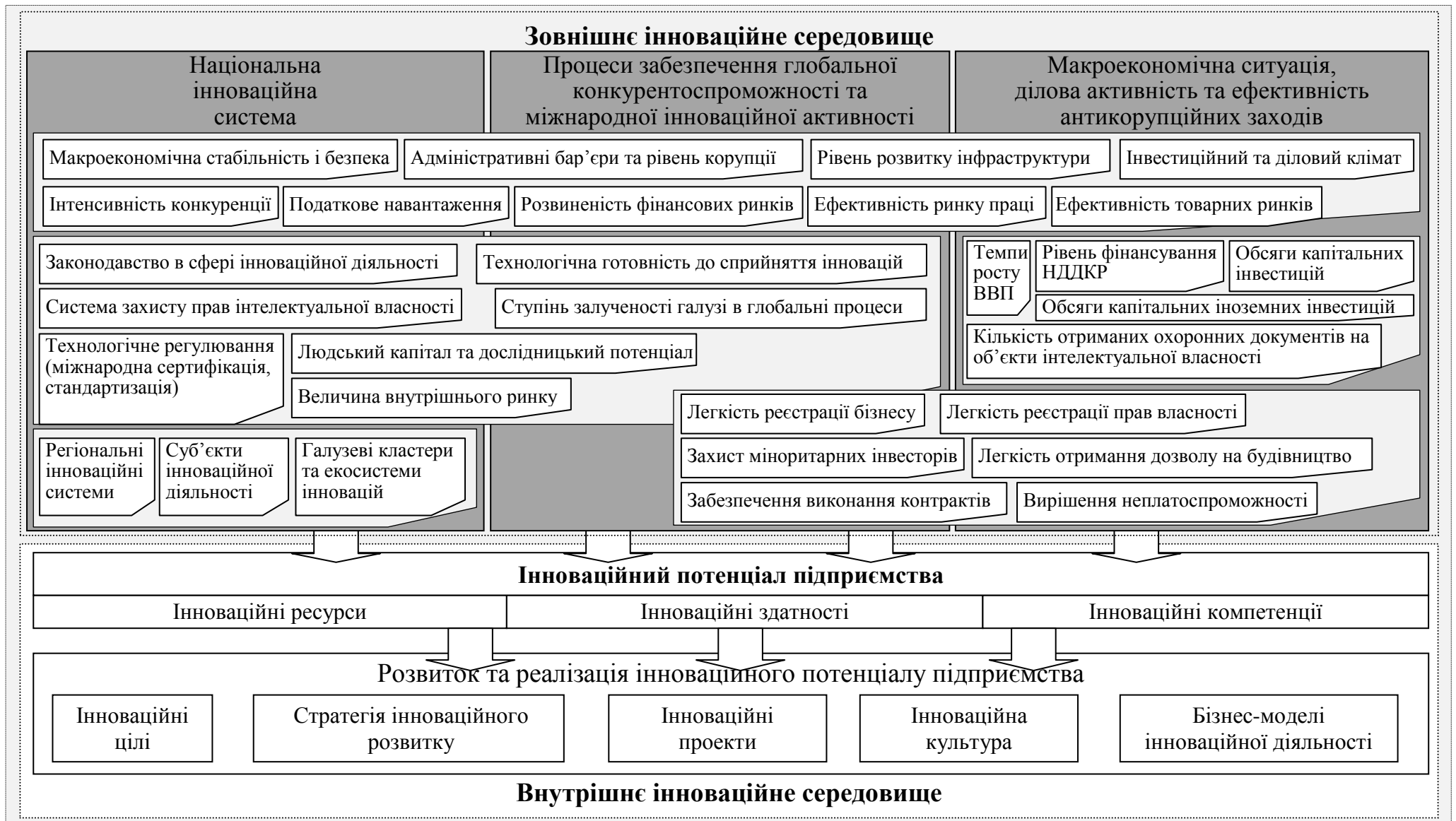
За запропонованим авторським підходом інноваційний потенціал підприємства розглядається як взаємопов'язана сукупність характеристик, що дозволяють

використовувати його інноваційні ресурси за допомогою інноваційних компетенцій та на основі інноваційних організаційних здатностей для досягнення цілей інноваційного розвитку. Інноваційними компетенціями є комплекс властивостей персоналу підприємства генерувати інноваційні ідеї та забезпечувати їх ефективну реалізацію, а інноваційні організаційні здатності демонструють уміння підприємства ефективно використовувати інноваційні ресурси шляхом створення сучасних бізнес-моделей, процесів і процедур. За умов сучасної інформаційно-знаннєвої економіки, де особливого значення набувають ресурси інтелектуального характеру, розвиток інноваційного потенціалу підприємства знаходиться у площині використання інтегрального підходу, у межах застосування якого поєднуються здобутки сучасної ресурсної теорії.

Дослідження показало наявність значної кількості різноспрямованих і трудомістких методів оцінювання інноваційного потенціалу, які доцільно об'єднати у такі групи: 1) методи визначення інтегрального показника, які передбачають розрахунок єдиного вимірника інноваційного потенціалу на основі врахування широкого кола експертних оцінок щодо окремих функціональних складових; 2) методи, які базуються на оцінюванні різного роду ефектів (віддачі) від реалізації інноваційних проектів; 3) порівняльні методи оцінювання, які ґрунтуються на встановленні відповідності елементів інноваційного потенціалу інноваційним цілям підприємства. Виявлено, що методи оцінювання інноваційного потенціалу в основному базуються на застарілій лінійній моделі інноваційного процесу, що створює методичні проблеми при впровадженні результативного підходу до управління інноваційним потенціалом.

Порівняльний аналіз інноваційних процесів у рамках лінійної та нелінійної інноваційних моделей, які описують два різних підходи щодо природи зв'язків між виникненням інновацій та процесами їх дифузії й комерціалізації, показав, що нелінійна модель інноваційних процесів та принципи відкритих інновацій актуалізують підприємницький контекст інноваційного розвитку, а саме перебування формування і розвитку і інноваційного потенціалу підприємств під впливом глобальних конкурентних тенденцій. Тому закономірною є структуризація чинників зовнішнього та внутрішнього середовища формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства, узагальнення яких наведено на рис.1.

Зовнішні чинники утворюють національна інноваційна система, процеси забезпечення глобальної конкурентоспроможності та міжнародної інноваційної активності, а також макроекономічна ситуація, ділова активність та ефективність антикорупційних заходів у країні. Вони відображаються міжнародними аналітичними рейтингами та Індексом: Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business), Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), а також міжнародними макроекономічними порівняннями. До внутрішніх чинників доцільно віднести внутрішні цілі інноваційної діяльності на підприємстві, стратегію інноваційного розвитку, інноваційні проекти, інноваційну культуру та бізнес-модель інноваційної діяльності.

7

Рис. 1. Середовище формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором

У розділі 2 «Діагностика інноваційного потенціалу підприємств видавничо-поліграфічного комплексу» виявлено особливості діяльності видавничо-поліграфічних підприємств, що впливають на рівень їх інноваційної активності та проаналізовано середовище формування і розвитку інноваційного потенціалу на основі запропонованих галузевих ренкінгових індикаторів.

Видавничо-поліграфічна галузь як в Україні, так і у всьому світі є зрілою, фрагментованою, висококонкурентною та чутливою до змін економічної кон'юнктури. Розвиток цифрової поліграфії, електронних ЗМІ, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та висока турбулентність світової економіки спричинили наявність надлишкових поліграфічних потужностей у всьому світі та додали галузі характер глобальної. Складне становище української економіки, девальвація національної валюти, розрив економічних відносин із країнами СНД (насамперед з РФ, на яку припадало до 30% замовлень), анексія територій та військовий конфлікт упродовж 2014-2016 рр. радикально ускладнили діяльність українських виробників і вдруге поспіль за останні 10 років (вперше після світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.) поставили їх перед необхідністю виживання.

Дослідження діяльності лідерів виробництва видавничо-поліграфічної продукції в Україні (всього досліджено 55 найбільших компаній) базувалося на припущенні, що інноваційний характер їх розвитку, згідно із сучасним розумінням нелінійного характеру інноваційних процесів, буде відображено в їх конкурентних і фінансово-економічних позиціях. Відповідно до цього проведено бенчмаркінгове порівняння за критеріями, які враховують техніко-економічні особливості галузі, зокрема капітало- та матеріаломісткий характер виробничих процесів, стан і структура активів, рівень доданої вартості та фінансові результати (табл.1.).

Таблиця 1

Результати бенчмаркінгового порівняння основних економічних показників діяльності видавничо-поліграфічних підприємств України у 2012-2014 рр.

Рік	Показник	Виручка від реалізації, млн.грн	Рентабельність/збитковість продукції за чистим прибутком, %	Рентабельність/збитковість продукції за ЕВДТА, %	Коефіцієнт маржинального доходу, %	Додана вартість на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	Частка матеріальних витрат у структурі витрат, %	Знос основних активів, %	Частка нематеріальних активів у загальній вартості активів, %	Частка основних активів у загальній вартості активів, %
2012	25 підприємствам	160,9	-0,7	12,5	13,5	0,14	58,9	62,3	0,87	45,4
	55 підприємствам	102,9	-0,5	11,9	12,4	0,13	61,4	61,4	0,75	44,5
	Найкраще значення	838,9	59,1	80,8	49,5	0,60	19,0	6,3	5,48	88,4
2013	25 підприємствам	177,1	1,8	13,1	18,4	0,16	61,1	64,1	0,52	43,3
	55 підприємствам	107,7	1,5	12,0	17,1	0,15	63,0	63,6	0,46	41,5
	Найкраще значення	798,4	51,6	55,3	53,7	0,66	15,4	7,9	2,13	76,6
2014	25 підприємствам	201,2	-15,6	1,0	16,1	0,002	55,8	92,4	0,40	39,8
	55 підприємствам	115,8	-18,7	-3,2	15,9	-0,03	55,5	91,6	0,41	38,4
	Найкраще значення	1068,9	53,4	58,8	59,2	0,49	17,4	10,6	2,25	76,5

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємств

За результатами такого аналізу виявлено, що видавничо-поліграфічна діяльність, яка у всьому світі розглядається як один із найпривабливіших секторів

для інвестицій і вважається високоприбутковим бізнесом, в Україні не забезпечує високу ефективність, не випускає високомаржинальні товари і не здійснює виробництво продукції з високим рівнем доданої вартості, а відтак і не виступає інноваційною.

Результативність інноваційного розвитку та використання інноваційного потенціалу підприємств галузі оцінено на основі запропонованого методу їх ранжування за 9 показниками, а саме: виручка від реалізації продукції, рентабельність продукції за чистим прибутком, рентабельність продукції за EBITDA, коефіцієнт маржинального доходу, додана вартість на 1 грн. реалізованої продукції, частка матеріальних витрат у їх загальній структурі, знос основних активів, частка нематеріальних активів у їх загальній вартості, частка основних активів у загальній вартості активів. Вибір зазначених показників обумовлений зв'язком між рівнем інноваційного розвитку підприємства та його конкурентними позиціями, які пропонується вимірювати шляхом складання галузевого ренкінгу (табл.2).

Таблиця 2

Ренкінг інноваційної активності найбільших виробників видавничо-поліграфічної продукції України в 2011-2014 рр.

№ з/п	Підприємство	2011 рік	2012 рік	Зміна до попереднього року	2013 рік	Зміна до попереднього року	2014 рік	Зміна до попереднього року
		ренкінг	ренкінг		ренкінг		ренкінг	
1	ПрАТ "Технологія"	1	2	↓	3	↓	1	↑
2	ТОВ "Видавничий дім "Укрпол"	4	5	↓	6	↓	2	↑
3	ПП "Юнісофт"	17	8	↑	5	↑	2	↑
4	ДП "Поліграфічний комбінат "Україна"	5	1	↑	1	-	4	↓
5	ПрАТ "Видавничий Дім "Високий Замок"	3	3	-	4	↓	5	↓
6	ТОВ "Делтана"	20	18	↑	13	↑	6	↑
7	ТОВ "Наргус"	8	11	↓	11	-	7	↑
8	ТОВ "Видавничий Будинок "Кераміст"	9	7	↑	8	↓	8	-
9	ТОВ "Фактор-Друк"	2	4	↓	9	↓	9	-
10	ТОВ "Алтрейд"	12	9	↑	14	↓	10	↑
11	ПрАТ "Сьогодні Мультимедіа"	6	6	-	2	↑	11	↓
12	ТОВ "Мастер-Пак"	13	19	↓	20	↓	12	↑
13	ТОВ "Т.Д.К."	16	20	↓	22	↓	13	↑
14	ПрАТ "Поліемос"	18	12	↑	12	-	14	↓
15	ПрАТ "Бліц-Інформ"	13	15	↓	17	↓	15	↑
16	ТОВ "Хаск-Флекс"	18	21	↓	23	↓	16	↑
17	ТОВ "Марцек-Друкарський двір"	н.д.	н.д.	-	19	-	17	↑
18	ТОВ "Монопак"	22	22	-	24	↓	18	↑
19	ДП "Державне видавництво "Преса України"	н.д.	н.д.	-	21	-	19	↑
20	ТОВ "Компанія "Юнівест Маркетинг"	11	13	↓	16	↓	20	↓
21	ТОВ "Новий друк"	7	13	↓	15	↓	21	↓
22	ТОВ "Спеціалізоване підприємство "Голографія"	13	17	↓	7	↑	22	↓
23	ТОВ "Мега-Поліграф"	10	10	-	18	↓	23	↓
24	ТОВ "Укрспецполіграфія"	21	16	↑	10	↓	24	↓
25	ТОВ "ВКФ Тріада"	н.д.	н.д.	-	25	-	25	-

Джерело: складено автором на основі порівняння розрахованих за даними фінансової звітності показників інноваційного ренкінгу видавничо-поліграфічних підприємств

Зміна позиції підприємства у ренкінгу означатиме зміну його конкурентного статусу, передумовою посилення якого є результативне використання інноваційного потенціалу.

У розділі 3 «Інструментарій визначення та результативного використання інноваційного потенціалу підприємства» запропоновано динамічну модель розвитку інноваційного потенціалу, обґрунтовано використання дескриптивних реляційних матриць для розробки програм розвитку інноваційного потенціалу, систематизовано індикатори оцінювання ефективності розвитку інноваційного потенціалу за його складовими.

Для розвитку інноваційного потенціалу підприємства розроблено та апробовано динамічну модель, засновану на виявленні та аналізі інноваційних ресурсів, здатностей і компетенцій, яка передбачає послідовно-циклічну реалізацію таких етапів: по-перше, аналіз складових інноваційного потенціалу; по-друге, відбір цільових інноваційних проектів; по-третє, встановлення відповідностей між складовими інноваційного потенціалу та цільовими проектами; по-четверте, розробка програми розвитку інноваційного потенціалу (рис. 2). Динамічний (циклічний) характер взаємозв'язків між третім і четвертим етапами моделі буде забезпечувати кількісний моніторинг зміни інноваційного потенціалу підприємства, а програма розвитку інноваційних компетенцій буде утворювати основний зміст програми розвитку його інноваційного потенціалу.

Моделювання структури взаємозв'язків і взаємозалежностей між існуючими інноваційними ресурсами, інноваційними здатностями і компетенціями, властивими підприємству, пропонується здійснити на основі використання положень теорії категорій та за допомогою послідовного заповнення набору реляційних матриць, в чарунках яких попарно визначається рівень залежності між інноваційними ресурсами, інноваційними здатностями, інноваційними компетенціями та цільовими інноваційними проектами. Визначені таким чином множини надають можливість виявити, як окремий проект залежить від якості ресурсів, знань, досвіду, вмінь, бізнес-процесів підприємства. В результаті такої схеми аналізу компетенцій, ресурсів та здатностей підприємство може виявити набір інноваційних проектів, які воно може реалізувати в даний момент, а розвиток яких компетенцій, ресурсів, здатностей необхідно здійснити для реалізації відібраних цільових проектів.

Апробацію запропонованого підходу здійснено за матеріалами Державного підприємства «Преса України», ТОВ «Центр репро услуг» і ТОВ «П'ятий елемент плюс», які при проведенні ренкінгового дослідження в 2014 році, опинилися на 19 місці (ДП «Преса України»), 59 (ТОВ «Центр репро услуг») та 105 (ТОВ «П'ятий елемент плюс»), проте за своїми параметрами поступаються середнім значенням, отриманим у результаті бенчмаркінгового дослідження.

На основі аналізу особливостей діяльності на зазначених підприємствах сформульовано цілі інноваційної діяльності, виявлено цільові інноваційні проекти, оцінено розвиток складових інноваційного потенціалу (рис.3). З урахуванням конкретних дій на окремих етапах запропонованої динамічної моделі складено програми розвитку інноваційного потенціалу, визначено необхідні інвестиційні ресурси та терміни реалізації проектів. У чарунках матриці відображено за п'ятибальною шкалою кількісні оцінки ступеня взаємовпливу множин інноваційного потенціалу, визначені експертним шляхом.

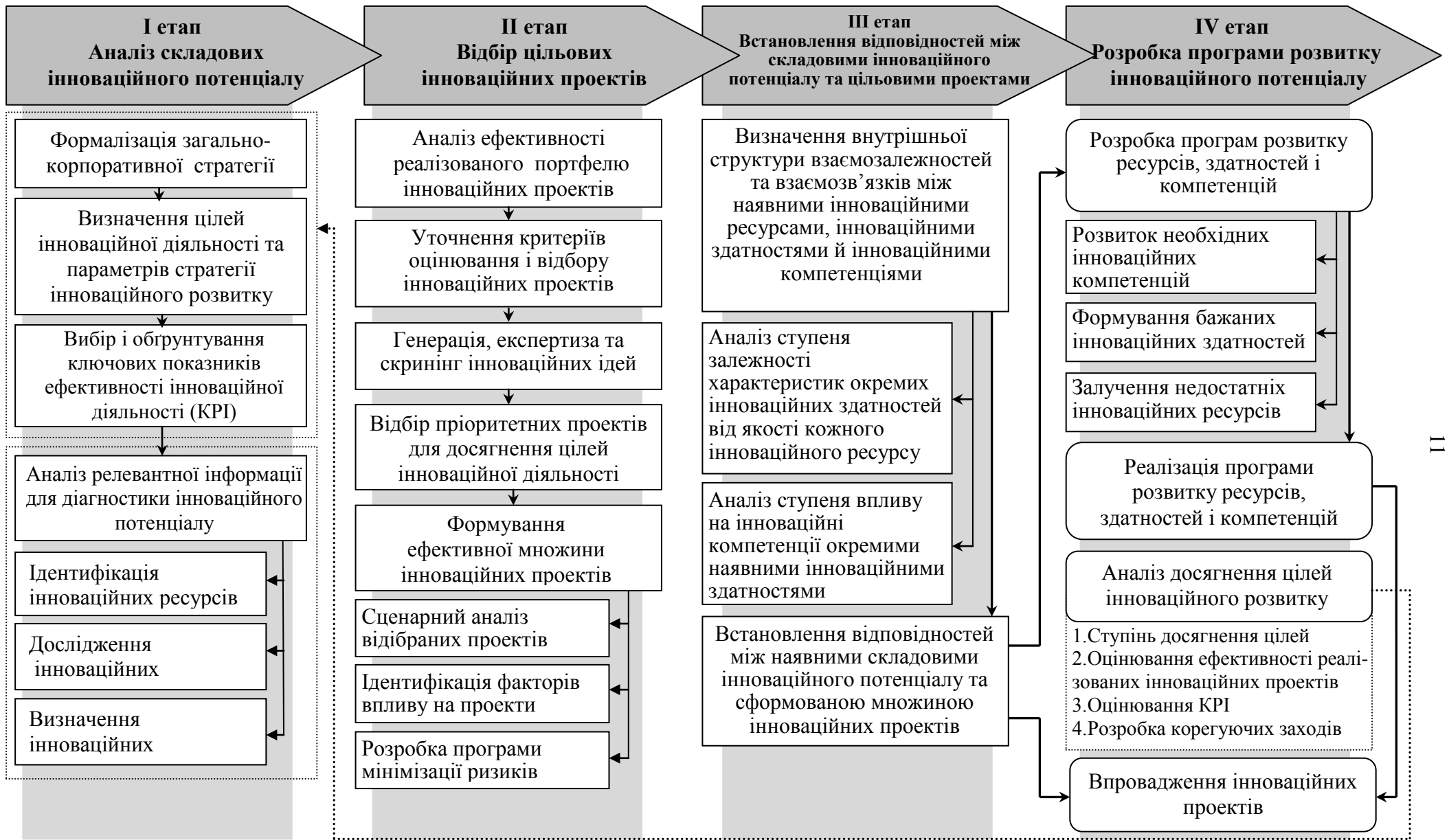

Рис. 2. Динамічна модель розвитку інноваційного потенціалу підприємства на засадах нелінійного інноваційного процесу
Джерело: розроблено автором

		РЕСУРСИ - R					ЗДАТНОСТІ - Z					КОМПЕТЕНЦІЇ - C				
		Фінансові	Людські	Організаційні	Матеріальні	Відносницькі	Інтелектуальна готовність до ІД	Мотиваційні якості	Комунікаційні якості	Інноваційна активність	Особисті якості					
3	5	5	1	4	z ₁	Бізнес-процеси	z ₁	4	2	2	0	1				
4	5	5	3	3	z ₂	Бізнес-модель	z ₂	4	2	3	0	2				
3	5	5	2	3	z ₃	Інноваційна культура	z ₃	5	2	3	1	1				
4	5	5	2	5	z ₄	Інноваційні групи	z ₄	5	4	4	2	2				
5	4	3	3	0	z ₅	Програмне забезпечення	z ₅	3	0	0	1	1				
r ₁	r ₂	r ₃	r ₄	r ₅				c ₁	c ₂	c ₃	c ₄	c ₅				
r ₁	r ₂	r ₃	r ₄	r ₅				c ₁	c ₂	c ₃	c ₄	c ₅				
5	2	3	3	1	p ₁	Купівля нового обладнання	p ₁	2	2	0	4	0				
3	4	4	3	1	p ₂	Підвищення екологічної безпеки	p ₂	1	3	0	3	1				
3	5	4	3	4	p ₃	Сертифікація підприємства	p ₃	3	3	0	1	1				
3	5	5	2	3	p ₄	Оптимізація бізнес- процесів	p ₄	4	4	3	5	4				
2	5	4	1	1	p ₅	Програма розвитку персоналу	p ₅	5	5	3	5	4				

- де - R = {r₁, r₂, ..., r_j} множина інноваційних ресурсів підприємства;
 - Z = {z₁, z₂, ..., z_j} множина інноваційних здатностей підприємства;
 - C = {c₁, c₂, ..., c_j} множина інноваційних компетенцій підприємства;
 - P = {p₁, p₂, ..., p_j} множина інноваційних проектів підприємства.

Рис. 3. Дескриптивна матриця оцінювання розвитку інноваційного потенціалу підприємства (за даними ДП «Преса України»)

Результати реалізації цільових інноваційних проектів представлено у табл.3.

Таблиця 3

Показники інноваційного ренкінгу досліджуваних підприємств до і після реалізації проектів

Показник	Цільове значення	ДП «Державне видавництво «Преса України»		ТОВ «Центр репро услуг»		ТОВ «П'ятий елемент плюс»	
		до реалізації проектів	після реалізації проектів	до реалізації проектів	після реалізації проектів	до реалізації проектів	після реалізації проектів
Виручка від реалізації, тис.грн.	Δ20%	42 461	95 103	3 018	3 200	2 346	3 520
Рентабельність/ збитковість продукції за чистим прибутком, %	>2	-10,3	5,0	8,5	10,1	14,0	16,0
Рентабельність продукції за EBITDA, %	>15	11,7	53,2	10,6	14,8	34,3	36,5
Коефіцієнт маржинального доходу, %	>18,5	-34,5	25,1	43,46	44,2	38,8	42,1
Додана вартість, коп.	>0,16	0,68	0,37	0,2	0,21	0,20	0,28
Частка матеріальних витрат, %	<61,1	63,2	60,8	61,2	59,5	57,6	53,4
Частка основних активів у загальній вартості активів, %	>43,5	51,3	53,0	34,13	33,5	69,1	58,3
Частка нематеріальних активів у загальній вартості активів, %	>0,55	0,03	0,2	0,00	34	0,00	0,1
Знос основних активів, %	<64	73,1	65,2	76,32	77,5	39,6	48,4

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємств та сценарних прогнозів діяльності

Посилення інноваційних компетенцій на підприємстві формує ядро програми розвитку інноваційного потенціалу відповідно ідеї гуманізації інновацій. В якості елементів такої програми розвитку персоналу для проаналізованих підприємств запропоновано створення та розвиток корпоративних інноваційних цінностей, розвиток особистісних і професійних характеристик категорій співробітників, що беруть участь в інноваціях, розвиток форм підтримки інноваційної діяльності, моніторинг проблем, з якими стикаються творчі співробітники та інноваційні команди; розробка форм визнання таланту і заслуг новаторів; розповсюдження і поширення джерел інформації про наукові та практичні досягнення в професійній сфері працівників підприємства та організація обміну знаннями.

Дослідження інструментарію оцінювання інноваційного потенціалу довело доцільність вимірювання досягнення трьох груп цілей: 1) ринкових, а саме зміцнення конкурентної позиції підприємства, підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг та формування стійких конкурентних переваг; 2) організаційних, а саме формування інноваційної бізнес-моделі та розширення адаптивних можливостей організації; 3) вартісних, серед яких основне місце займає збільшення доданої вартості. До отриманих ефектів розвитку інноваційного потенціалу, які доповнюють систему КРІ у цій сфері можна віднести: збільшення вартості компанії, збільшення/збереження частки ринку, зміна прихильності споживачів до торгівельних марок, зміна ставлення постачальників, скорочення зайвих бізнес-процесів, скорочення часу проходження замовлення, запровадження енергозберігаючих технологій, зменшення частки відходів сировини, зменшення відсотку браку, зменшення кількості технологічного персоналу, більша зацікавленість персоналу в кінцевому результаті, зменшення виробничих площ, скорочення тривалості виробничого циклу.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення задачі щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства на засадах нелінійного перебігу інноваційних процесів, а також розроблено прикладні рекомендації щодо активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

1. З моменту свого виникнення на початку ХХ ст. теорія інновацій пройшла складний шлях від опису підприємця, фірми і держави як окремих елементів інноваційного процесу до їх розуміння як взаємопов'язаних ланок складної системи, функціонування якої забезпечується певним набором інституційних чинників. Системний аналіз сучасних інноваційних процесів відбувається у рамках лінійної та нелінійної інноваційних моделей, усвідомлення сутності та особливостей яких на підприємствах є основою формування ефективних бізнес-моделей. Новітнє розуміння інноваційного чинника як детермінанти розвитку є нерозривно пов'язаним із підприємницькою діяльністю, визначенням цінностей, які спричиняють інноваційний процес, та аналізом особливостей генерації ідей, їх розвитку та поширення у конкурентному середовищі.

2. Сучасний етап наукового дискурсу охоплює різні підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу, серед яких доцільно виділити статичний, до якого віднесено структурно-функціональний підхід, та групу динамічних підходів, а

саме процесний, поведінковий та інтегральний. Структурно-функціональний підхід спирається на аналіз ресурсів та цілей інноваційної діяльності, а динамічні підходи додатково використовують у різних комбінаціях поняття здатностей, цілей, компетенцій та інтегрують реалізацію інноваційних проектів як спосіб розвитку інноваційного потенціалу. За запропонованим авторським підходом інноваційний потенціал підприємства у межах інтегрального підходу може розглядатися як сукупність інтегральних характеристик, які дозволяють використовувати інноваційні ресурси за допомогою інноваційних компетенцій та на основі інноваційних організаційних здатностей для досягнення цілей інноваційного розвитку.

3. Існування різних підходів до визначення інноваційного потенціалу спричинило появу відповідної кількості різних як в методичному, так і в інструментальному аспекті методів його оцінювання, які можна об'єднати у три групи: визначення інтегрального показника; методи, які базуються на оцінюванні ефектів (віддачі) від реалізації інноваційних проектів; порівняльні методи оцінювання. Оцінювання інноваційного розвитку окремих країн у міжнародних порівняннях базується на використанні загальноновизнаних інтегральних рейтингових індикаторів. За цими індикаторами Україна не входить до складу 50 кращих країн світу і не демонструє суттєвого прогресу щодо свого становища, займаючи упродовж 2012-2016 рр. місця в діапазоні 84-73 в Індексі глобальної конкурентоспроможності, 71-63 – у Глобальному індексі інновацій, 144-130 – в Індексі сприйняття корупції. Значне покращання позицій України за цей період спостерігається лише в Рейтингу легкості ведення бізнесу – зі 137 місця на 87.

4. Інноваційні процеси в Україні знаходяться під впливом несприятливої макроекономічної ситуації, що характеризується зниженням до попереднього періоду у 2014 і 2015 роках ВВП на 6,8% та 9,8% відповідно, що супроводжується падінням капітальних інвестицій на 24,1% та 1,7%. Для країни характерним є хронічне недофінансування НДДКР на рівні менше 1% ВВП з 2006 року. Відповідно структура виконаних наукових і науково-технічних робіт, обсяги виробництва та експорту інноваційної продукції, частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, відображають зазначені макроекономічні тенденції та демонструють показники і значення нижче порогових.

5. Дослідження особливостей функціонування лідерів виробництва видавничо-поліграфічної продукції в Україні показало, що динаміка їх діяльності відображає вплив зовнішніх несприятливих чинників та акумульованих негативних характеристик галузі. Так, фінансовий стан провідних виробників у 2012-2014 рр. погіршувався, підприємства мали мінімальні значення прибутковості або були збитковими. Низькі значення мали показники маржинального доходу та доданої вартості на 1 грн. реалізованої продукції. Капітало- і матеріаломісткий характер їх діяльності відображається домінуванням основних активів з високим рівнем зношеності в їх загальній структурі, та матеріальних витрат – у структурі собівартості на тлі вкрай низьких значень частки нематеріальних активів. Поява нових технологій, посилення конкуренції, можливості виходу на європейські ринки та підвищення вимог до якості продукції у контексті необхідності забезпечення глобального зростання конкурентоспроможності підприємств виступатимуть чинниками активізації інноваційної діяльності.

6. Результативність інноваційного розвитку та використання інноваційного потенціалу підприємств галузі запропоновано оцінювати на основі методу їх ренкінгового порівняння за сукупністю фінансово-економічних показників з урахуванням галузевої специфіки, вибір яких обумовлений доведеним взаємозв'язком між рівнем інноваційного розвитку підприємства та його конкурентними позиціями. Складання галузевого ренкінгу та моніторинг позицій підприємства щодо зміни його конкурентного становища забезпечуватиме надання інформації про результативність використання інноваційного потенціалу та формувати діапазон цільових інноваційних проектів.

7. Для підвищення результативності інноваційної діяльності підприємства запропоновано динамічну модель розвитку інноваційного потенціалу, засновану на ідентифікації та аналізі інноваційних компетенцій, здатностей і ресурсів, наявних на підприємстві та співставленні їх з цільовими інноваційними проектами. Згідно такої моделі розвиток інноваційного потенціалу передбачає виконання етапів: аналізу складових інноваційного потенціалу; відбору цільових інноваційних проектів; встановлення відповідностей між складовими інноваційного потенціалу та цільовими проектами; розробки необхідної програми розвитку ресурсів, здатностей і компетенцій. Акцентування у цьому процесі на удосконаленні компетенцій в інноваційній сфері забезпечує реалізацію принципу гуманізації розвитку інноваційного потенціалу, а використання дескриптивних матричних методів для аналізу взаємозалежностей між складовими інноваційного потенціалу надає динамічного характеру.

8. Оцінювання результативності розвитку інноваційного потенціалу, виступаючи важливою складовою системного підходу до активізації інноваційної діяльності на підприємстві, передбачає використання системи ключових показників ефективності як основного прикладного інструменту у цій сфері. Методичні принципи розробки такої системи спираються на необхідність врахування всієї сукупності цілей та ефектів, що досягаються в результаті розвитку інноваційного потенціалу, а також забезпечують моніторинг якісних і кількісних змін у складових інноваційного потенціалу з урахуванням стратегічного контексту інноваційної діяльності та забезпечення підвищення конкурентоспроможності на цій основі.

СПИСОК ОБПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Новітні тенденції розвитку управління підприємствами: [моногр.] / О. С. Федонін, Г. О. Швиданенко, В. В. Лаврененко [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 257 с. – (15,4 д.а., автору – 0,4 д.а., досліджено особливості формування інноваційного потенціалу підприємства на компетентнісній основі).

У наукових фахових виданнях:

2. Вострякова В.Ю. Сутність та місце інноваційного потенціалу в структурі потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Стратегія економічного розвитку України: Наук.зб. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 20-21. – С.67-72. – (0,4д.а.).

3. Вострякова В.Ю. Ідентифікація інноваційного потенціалу в системі управління інноваційною діяльністю підприємства / В.Ю. Вострякова // Формування ринкової економіки: Зб.наук.праць. – Ч.1. – К.: КНЕУ, 2008. – С.81-87. – (0,3д.а.).

4. Вострякова В.Ю. Сутність та елементний склад інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 19: У 2-х Ч. – Черкаси: ЧДТУ, 2008. – Ч. 1. – С. 256 – 259. – (0,5 д.а.).

5. Вострякова В.Ю. Динамічна модель інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Вісник Одеського національного університету. Серія Економіка, Т.20. Випуск 2/2. 2015. – С. 61-65. – (0,6 д.а.).

6. Вострякова В.Ю. Матричні методи моніторингу розвитку інноваційного потенціалу підприємства / І.М. Репіна, В.Ю. Вострякова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка», серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Зб. наук.праць. – Л.: Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 309-315. – (0,6 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., запропоновано матричний метод моніторингу розвитку інноваційного потенціалу підприємства).

У науковому фаховому виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз:

7. Вострякова В.Ю. Підприємницький контекст розвитку інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю.Вострякова // Бізнес Інформ (Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), РИНЦ (РФ), Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals (Швеція), CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), GetInfo (Німеччина), BASE (Німеччина), OpenAIRE (Європейський Союз), SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія) Research Bible (Японія)). – 2016. – №1. – С. 81–88. – (0,9 д.а.)

В інших виданнях:

8. Вострякова В.Ю. Особливості постіндустріального функціонування підприємств / В.Ю. Вострякова // Управління стратегічними змінами на підприємстві: концептуальні засади, методологія та практика: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 жовтня, м.Київ). – К.: Київ. нац. торг.-еконо. ун-т, 2005. – С.100-102. – (0,1 д. а.).

9. Вострякова В.Ю. Сутність та місце інноваційного потенціалу в структурі потенціалу підприємства / В.Ю.Вострякова // Економіка підприємства: теорія та практика: Зб. мат. I Міжнар. наук.-практ. конф. 23-24 березня 2006 р. – К.: КНЕУ, 2006. – С.12-15. – (0,2 д.а.).

10. Вострякова В.Ю. Інноваційний потенціал в управлінській моделі інноваційної діяльності підприємства / В.Ю.Вострякова // Економічна організація та економічна освіта: взаємообумовленість стратегій розвитку: Зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народження Бухала С.М., д.е.н., професора. 7-8 лют. 2007 р. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 234-236. – (0,2 д.а.).

11. Вострякова В.Ю. Місце інноваційного потенціалу в структурі потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених. – Том 1. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2007. – С.12-14. – (0,2 д.а.).

12. Вострякова В.Ю. Визначення сутності та елементний склад інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова, І.М. Репіна // Управління розвитком

соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Праці Восьмої міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених. Частина 1. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – С. 59-61. – (0,2 д. а., особисто автору – 0,1 д.а., запропоновано підходи визначення інноваційного потенціалу).

13. Вострякова В.Ю. Модель організації управління інноваційною діяльністю на підприємстві / В.Ю. Вострякова // Економіка підприємства: теорія та практика: Зб.мат. II Міжнар.наук.-практ. конф. 13-14 березня 2008 р. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 224-227. – (0,2 д.а.).

14. Вострякова В.Ю. Особливості формування інноваційного потенціалу підприємства на основі компетентнісного підходу / В.Ю. Вострякова // Економіка підприємства: теорія та практика: Зб.матеріалів Міжнар.наук.-практ. конф.; 12 жовтня 2012 р. – К.: КНЕУ, 2012. – С. 99-102. – (0,2 д.а.).

15. Вострякова В.Ю. Формування інноваційного потенціалу підприємства на засадах сучасної ресурсної теорії / В.Ю. Вострякова // Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 квітня 2015 р. – Ужгород-Мукачево: Вид-во "Карпатська вежа". – С.301-303. – (0,1 д. а.).

16. Вострякова В.Ю. Методичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: Електронний додаток до матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22–23 травня 2015 р. Тези доповідей учасників інтернет-конференції. – С.362-365. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://konfecon.com.ua/files/may_22_23_2015/tezu_05_2015.pdf. – (0,1 д. а.).

17. Вострякова В.Ю. Інноваційна бізнес-модель як чинник результативного використання інноваційного потенціалу підприємства / В.Ю. Вострякова // Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції 28-29 травня 2015 р. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С.90-92. – (0,1 д.а.).

18. Вострякова В.Ю. Стратегічний контекст формування інноваційного потенціалу сучасного підприємства / О.В. Востряков, В.Ю. Вострякова // Стратегія підприємства: результативність за умов системних трансформацій : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: КНЕУ, 2015. – С. 181-185. – (0,3 д.а., особисто автору – 0,15 д.а., запропоновано нелінійний підхід розгляду інноваційних процесів та використанні моделі інноваційної спіралі, розробленої консультативною компанією Ernst and Young).

19. Вострякова В.Ю. Вимірювання інноваційної активності на міжнародному рівні / В.Ю. Вострякова // Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку: Електронний додаток до матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 29-30 березня 2016. – К.: КНЕУ, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/19078> – (0,2 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Вострякова В.Ю. Развитие инновационного потенциала предприятия (по материалам издательско-полиграфических предприятий Украины). – Рукопись.

Диссертация на зодобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

Диссертацию присвячено узагальненню та розвитку теоретичних положень, розробці новітніх методичних підходів до формування та використання інноваційного потенціалу підприємства.

В роботі обґрунтовано динамічну модель розвитку інноваційного потенціалу підприємства, яка базується на засадах нелінійного перебігу інноваційного процесу і передбачає гуманізацію інноваційного чинника економічного зростання шляхом забезпечення відповідностей між інноваційними ресурсами, інноваційними компетенціями, організаційними здатностями в інноваційній сфері та цільовими інноваційними проектами. Надано власне трактування інноваційного потенціалу підприємства та розроблено типологію наукових підходів до його визначення, уточнено класифікацію методів його оцінювання шляхом уведення дуальних ознак, удосконалено методичний інструментарій оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу підприємства завдяки імплементації системи галузевих ренкінгових індикаторів інноваційної активності та адаптації дескриптивного матричного методу аналізу бінарного співвідношення інноваційних ресурсів, інноваційних здатностей та інноваційних компетенцій.

Адаптовано методичні підходи до обґрунтування програми розвитку інноваційного потенціалу на основі ідентифікації загальної стратегії діяльності, цілей інноваційного розвитку, виявлення інноваційних ресурсів, інноваційних компетенцій та інноваційних здатностей, а також ключових показників ефективності інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційний потенціал, інноваційні ресурси, інноваційні здатності, інноваційні компетенції.

АННОТАЦИЯ

Вострякова В.Ю. Развитие инновационного потенциала предприятия (по материалам издательско-полиграфических предприятий Украины). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

Диссертация посвящена обобщению и развития теоретических положений, разработке новейших методических подходов к формированию и использованию инновационного потенциала предприятия.

В исследовании разработана динамическая модель развития инновационного потенциала предприятия, которая базируется принципах нелинейного протекания инновационного процесса и предусматривает гуманізацію інноваційного фактора економічного роста путем обеспечения соответствий между

инновационными ресурсами, инновационными компетенциями, организационными способностями в инновационной сфере и целевыми инновационными проектами.

В работе автором дана собственная трактовка понятия инновационного потенциала предприятия, которое, в отличие от существующих, является взаимозависимой совокупностью инновационных ресурсов, инновационных компетенций и организационных способностей предприятия в инновационной сфере, которые используются для осуществления целенаправленной его инновационной деятельности через последовательную реализацию целевых инновационных проектов с учетом внутренних и внешних факторов. Получила дальнейшее развитие типология научных подходов к определению понятия «инновационный потенциал предприятия», а именно выделены: структурно-функциональный, процессный, поведенческий и интегральный подходы, основанные на динамическом или статическом характере инновационных процессов и на использовании различных комбинаций базовых понятий, присущих отдельным подходам, а именно: ресурсы, способности, возможности, компетенции, цели и проекты. Предложена авторская классификация методов оценки инновационного потенциала предприятия путем введения дуальных признаков: научного подхода (структурно-функциональный, процессный, поведенческий и интегральный) к определению инновационного потенциала и группировки методов его оценки (определение интегрального показателя; оценивания эффектов (отдачи) от реализации инновационных проектов; сравнительные методы).

Предложен методический инструментарий оценки уровня развития инновационного потенциала предприятия на основе анализа среды с помощью системы отраслевых ренкинговых индикаторов инновационной активности и адаптирован дескриптивный матричный метод анализа бинарного соотношения инновационных ресурсов, инновационных способностей и инновационных компетенций, которая позволяет разрабатывать на этой основе программы развития его инновационного потенциала.

Рассмотрен предпринимательский аспект теории инноваций в части структурирования среды формирования и развития инновационного потенциала предприятия, которая состоит из внешних факторов (национальной инновационной системы, процессов обеспечения глобальной конкурентоспособности и международной инновационной активности, макроэкономической ситуации, деловой активности и эффективности антикоррупционных мероприятий в стране) и внутренних факторов (целей инновационной деятельности предприятия, стратегии его инновационного развития, портфеля инновационных проектов, инновационной культуры и бизнес-модели инновационной деятельности). Нашли развитие методические подходы к обоснованию программы развития инновационного потенциала предприятия на основе идентификации общей стратегии его деятельности, целей инновационного развития, выявления инновационных ресурсов, инновационных компетенций и инновационных способностей, а также ключевых показателей эффективности инновационной деятельности. В результате изучения теоретического и методического базисов исследования предложен инструментарий оценки эффективности инновационной деятельности экономической организации на основе систематизации целевых индикаторов и ожидаемых эффектов от использования инновационного потенциала предприятия, а

также специализированных ключевых показателей эффективности анализа инновационных ресурсов, компетенций, способностей и проектов. Проведено имитационно-прикладное моделирование результативности использования инновационного потенциала издательско-полиграфических предприятий и предложена программа его развития.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационный потенциал, инновационные ресурсы, инновационные способности, инновационные компетенции.

ABSTRACT

Vostriakova V.Y. The development of enterprise innovation potential (according to the materials of publishing and printing companies of Ukraine). – Manuscript.

The thesis for obtaining of scientific degree of Candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 – Economy and management of enterprises (by types of economic activity). – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

The thesis is dedicated to generalization and elaboration of theoretical positions, development of new methodological approaches to the formation and use of innovation potential of the enterprise.

The research describes a dynamic model of enterprise innovation potential development based on the principles of non-linear innovation process and suggests humanization of innovation factor of economic growth by providing correlations between innovation resources, innovation skills, innovation abilities in innovation sector and targeted innovation projects. The own interpretation of the innovation potential of the enterprise is offered and the typology of scientific approaches to its definition is elaborated, the classification of its evaluation approaches is specified by introducing of dual characteristics, the methodological tools of evaluation of enterprise innovation level are improved due to the implementation of sector ranking indicators of innovation activity and descriptive matrix method adaptation of binary correspondence of innovation resources, innovation abilities and innovation skills analysis.

Methodological approaches to the validation of innovation potential development program are adapted on the basis of determination of common strategy, innovation development goals, identification of innovation resources, innovation skills and innovation abilities, as well as of innovation activity key performance indicators.

Key words: innovation activity, innovation process, innovation potential, innovation resources, innovation abilities, innovation skills.